

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уреднички одбор:

др *Алексић Радомир*, др *Грицај Ирена*, др *Коларич Рудолф*, *Конески Блаже*
др *Николић М. Берислав*, др *Павловић Миливој*, др *Пецо Асим*, др *Пешикан Мићар*,
др *Стевановић Михаило*, др *Храстић Маје*

Главни уредник
М. СТЕВАНОВИЋ

књ. XXVI — св. 1-2.

БЕОГРАД
1963—1964.

О НЕКИМ РЕЧИМА У ПРЕВОДУ НОВОГА ЗАВЕТА

Када је Вук Стефановић Караџић 1847. године објавио Нови завет преведен на наш језик, он је у предговору изнео укратко и врло јасно сву тежину проблема са којим се при превођењу сукобио, проблема који се увек поставља пред сваког преводиоца: верност оригиналу у погледу смисла и садржине, а не само слепо преношење одређених граматичких облика које би уносило нејасност и превод чинило неразумљивим. Зато „Вук књижевник наткриљује овде Вука граматичара који узмиче пред Вуком књижевником кад год је језичко осећање стила тражило од Вука какву слободнију употребу реда речи, избора речи и њихових значења или чега другог што би боље одговарало садржини текста. Он је остављао пуну слободу своје језичком стварању“¹. Да је то заиста тако, поткрепићемо којим примером где су заступљене и сложене црквенословенске речи, у ствари рускслоренске, начињене по угледу на грчки језик: *страннолюбѣм држаѣи се* (држећи се странљубља), што Вук преводи са *Примајте радо љубице*. — *овраѣ примите, вратѣ моѣ, влостраданѣ и долготерпѣнѣ*, *пророки* а у Вуковом преводу *Узмице, браћо моја, за углед сѣрадања, ѣророке*. — *градоначалникѣ* Вук преводи са *старјешина градски, сѣрковачѣ са златѣр, смѣрношѣдрѣ* са *ионазносѣ, страннопрѣмница* са *госѣионѣца* и т. сл.². Како видимо, у својој борби за предирање нашег народног, српског језика у књижевност, одбацујући све што би кварило основни, прави лик нашег језика, Вук се трудио, а и успео, да његов превод не изађе из оквира језичких норми својствених српском језику. Имајући то стално на уму, и захваљујући свом изванредном језичком осећању и филолошком таленту, он је успео да се не огреши о дух народног језика. Настојао је да и облик речи одговара законима нашег језика, а у исто време да има и одгова-

¹ А. Белић, Вукова борба за народни и књижевни језик, Београд 1948, 240.

² Јован Живановић, Како је Вук преводио са црквенословенскога сложене ријечи у Новом Завету, Богословски гласник 1909, књ. 16, св. 6, 446—455.

рајућу значењску вредност црквенословенског са којег је преводио. Тамо где је осетио да неке црквенословенске речи, — у крајњој линији општесловенске, — или „славенске“, како их он назива, по своме облику потпуно одговарају речима у српском језику, а лако се могу разумети, он их у своме преводу задржава. Речима, пак, као што су *брашољубије*, *искушеније* и сл., Вук филолог даје српско рухо, „посрбљује“ их и уводи као *брашољубље*, *искушење* итд. Али тамо где није било ни једног од ових услова, где је била туђа реч за коју није било одговарајуће речи у српском језику, Вук се јавља као стваралац нових речи држећи се зналачки духа и закона грађења речи у нашем језику. Најзад, за извесне појмове Вук уводи и неке турске речи, а употребљава, не у великом броју, и речи из других страних језика (јеврејског, грчког, латинског).

Ове речи Вук је навео у предговору Новог завета. Тако каже да је

1. из турског унео 30 речи: *аждаха*, *амајлија*, *аџуван*, *бадава*, *басамак*, *долама*, *занай*, *исе*, *каваџија*, *кадар*, *калдрма*, *кеса*, *кула*, *ленгер*, *мана*, *неимар*, *нишесие*, *ока*, *џазар*, *сахай*, *соба*, *сунђер*, *џорба*, *филдиш*, *хазна*, *хајдук*, *харач*, *хаџер*, *чалма*, *чаџиџа*;

2. из црквенословенског задржао 49 које се „ласно могу разумјети и с народнијем ријечима помијешати“: *гогашељ*, *наказашељ*, *ревнишељ*, *свршишељ*, *сиасишељ*, *шјешисељ*, *ушјешисељ*, *дјевственик*, *законик*, *засиуиник*, *клеивојресиуиник*, *мужеложник*, *иосишељник*, *иресиуиник*, *иројовједник*, *срџбрник*, *чејверовласник*, *хулник*, *хулни*, *иророчица*, *лицемјер*, *ирељуба*, *жрџза*, *добродјешељ*, *јединосџ*, *ревносџ*, *доволсџво*, *искусџво*, *јединсџво*, *ирвородсџво*, *ближњи*, *многочјен*, *грјеховни*, *духовни*, *јединомислени*, *јединородни*, *маловјерни*, *неиресијани*, *рукошворни*, *нерукошворени*, *живошњи*, *смршоносни*, *кишов*, *величашџи*, *изобиловаши*, *жршвовашџи*, *облагодашџиши*, *осјениши*, *ревновашџи*;

3. из црквенословенског „посрбио“ 47 речи: *богоборац*, *богомрзач*, *богомрски*, *среброљубач*, *сиријелац*, *двојезичан*, *јединодушан*, *нелицемјерач*, *крајеугалан*, *неблагодаран*, *иријашан*, *сујешан*, *сведржисељ*, *сунашљедник*, *неуздржник*, *љубазница*, *нељубазница*, *лицемјерје*, *невјерје*, *сујевјерје*, *изобилје*, *обилје*, *брашољубље*, *човјекољубље*, *среброљубље*, *искушење*, *неиошисеђење*, *обрезање*, *необрезање*, *ошкривење*, *ошјушисеђење*, *иомиловање*, *иоучење*, *ирошивљење*, *сазидање*, *уздржање*, *неуздржање*, *невјерсџво*, *ироросџво*, *ошачансџво*, *савршенсџво*, *кадиони*, *будући (а, е)*, *скрушен*, *новокршисени*, *новорођени*, *ирицијешџи*;

4. начинио 84 нове речи које би тако казао „и најпростији Србин, само кад би му затребале“: *викач*, *вребач*, *гудач*, *измишљач*, *карач*, *кушач*, *мјењач*, *иреширач*, *ругач*, *сијач*, *слушач*, *шрубач*, *шашџач*, *избраник*, *освейник*, *чејвршник*, *иресиуиница*, *виноградар*, *вршар*, *врашарица*, *џи-*

лимарски, њрељубочинац, њрељубочиница, њрељубочинсиџво, њрељубоџворни, зборница, зборнички, људокрадица, џосинашиџво, незнабошиџво, дјевојашиџво, оџиџад, расиџсна (књига), заједничан, смјерносџи, дрвеносџи, свеџосџи, госџољубивосџи, мрџиџосџи, избављење, извршење, обновљење, окамењење, оџравдање, оџуџиђење, осуђење, очиџиђење, џознање, џокајање, џомазање, џомирење, џонижење, џосвеђење, џосиђење, џослушање, џеџослушање, џоџзрђење, џохођење, џригоџовљење, џризнање, џримирење, уџиџврђење, грабљив, неџсиџиљив, неџсиџфражљив, неосџеџиљив, џеџоколебљив, џеџримирљив, неразумљив, неродљив, оџадљив, џоучљив, џразноговорљив, џреварљив, расиџадљив, расиџадљивосџи, нерасиџадљив, нерасиџадљивосџи, џроџадљивосџи, џеџроџадљив, свадљив.

Овом низу додаје још и речи: *вешџи* и *џја*.

За речи *џосредник*, *џрирода*, *џосџојан*, *џеџосџојан* сматра да су пре руске него црквенословенске, али да се и оне врло лако могу разумети и уврстити међу наше речи.

На крају наводи и речи из јеврејског, грчког и латинског: *ава*, *алоје*, *ареџаг*, *анџихрисџи*, *Ваал*, *Велијар*, *Гог* и *Магог*, *дидрахма*, *еџикуровац*, *идол*, *идолоџоклоник*, *идолоџоклонсиџво*, *Израиљ*, *Израиљац*, *јерес*, *Јуџиџиџер*, *кодранџи*, *Левџиџи*, *легеон*, *леџиџа*, *мана*, *Меркурије*, *Месија*, *Молох*, *нард*, *осана*, *џалма*, *рака*, *Ремфан*, *риџор*, *саваџи*, *садукеџи*, *сикер*, *скинија*, *смирна*, *сиџаџиџр*, *сиџихија*, *сиџојаџи*, *џаланиџи*, *фарисеџи*, *фиџик*³.

Занимљиво је поменути које од ових речи Вук уноси у свој Рјечник од 1852. године.

Све турске речи из прве групе заступљене су у Рјечнику, што сведочи о њиховој врло живој употреби у то време. Неке од њих и данас су сасвим обичне, нпр. *бадава*, *басамак*, *занай*, *каваџија*, *калдрма*, *кеса*, *кула*, *ленгер*, *неимар*, *џазар*, *соба*, *сунђер*, *џорба*, *хајдук*, *чариџија*.

Насупрот овима, од туђих речи из последње групе није ушла ни једна једина. Свакако зато што су све ове речи уско везане за садржину превођеног текста.

Од речи које је узео из црквенословенског задржао је за Рјечник као сасвим обичне *сиџасиџиџел*, *џроџовједник*, *џроџочица*, *јединсиџво*, *духовни*, *џеџресџани*, *величаџиџи*, *изобиловаџиџи*, *осјениџиџи*, а само именицу *јединсиџво* ограничава на Боку: „*јединсиџво*, п (у Боци) die Einigkeit, unanimitas: Мир и *јединсиџво*! (кад се наздравља)“.

³ Све речи и цитати навођени према Скупљеним граматичким и полемичким списима, Београд 1896, књ. III, 266—270.

Такође не улазе у Рјечник све црквенословенске „посрбљене“, већ једино *иријашан*, *љубазница*, *изобиље*, *обиље*, *поучење*, *иришмељење*, *уздржање*, *иросиштво*, *сиачанство*, *иријеријашини*, од којих придев *иријашан* наводи да се употребљава „(у Грбљу) *angenehm, gratus*. . . : Тако ми *иријашне* биле молитве ка Господу Богу!“, а глагол *иријеријашини* „(у Барањи) *einropfen, in sero arbori surculum*“.

Ни из групе речи које је сам начинко, не уноси све у Рјечник, већ само оне које је сигурно касније чуо да се гвсвре у народу: *викач*, *вребач*, *гудач*, *измишљач*, *карач*, *кушач*, *мјењач*, *иријеријач*, *ругач*, *сијач*, *слушач*, *иријубач*, *шашач*, *виноградар*, *вришар*, *незнабоштво*, *дјевојаштво*, *ошћад*, *расјусна* (књига), *заједничан*, *смјерност*, *свешћост*, *покајање*⁴, *пошмење*, *послушање*, *пошврђење*, *иризнање*, *грабљив*, *ириварљив*, *свадљив*.

Вук је, дакле, одабирао и све оно што није било одомаћено у народном говору, или за шта није нашао пстврде да се ма где у народу говори, није уносио у свој Рјечник народнога језика.

Међутим, резултат нашег исцрпног ексцерпирања именица из целокупног Новог завета (од 1847) показује да има још именичких речи које Вук није регистровао у свом предгвсвру поменутог превода. Нема их ни у његовом Рјечнику од 1852.

Да је било речи које Вук није поменуо у предгвсвру Новог завета, приметио је још Јован Стејић⁵. Он је само у Јеванђељу по Матеју нашао око стотину речи⁶. Но, готсво све ове речи ушле су у II издање Рјечника, изузев неких: *обред*, *мучишељ*, *ириовиђење*, *свешћенство*, *књижевност*, *чишашељ*, *рјечишћост*, *нељубаван*, *божанствен*, *ошврдоглавиши*, *ученички*, *доброљубив*, *надговорљив*, *срдчан*, — за које А. Белић сматра да су несумњиво постојале у разговорном језику интелегентнијих кругова тадашњег друштва и да их Вук зато није помињао као своје нове речи⁷.

Можда би се то могло рећи и за извештан број преосталих именичких речи до којих смо дошли ексцерпирањем и упсређивањем са објављеним речима у предгвсвру, Рјечнику и у критици Ј. Стејића:

⁴ У Рјечнику: „покајање, п. (у Ц. г.) покајнице иду на *покајање*, сф. покајнице. — Значи, даје глаголску именицу од глагола „покајати, јем“ а не од рефлексивног „покајати се, јем се“.

⁵ Јован Стејић, *Езјекословне примјтбе на предговоръ г. Вука Стеф. Караџића кь преводу новогъ завѣта*, Гласникъ друштва србске словесности, Београд, 1849, II, 22—23.

⁶ Међу њима Ј. Стејић омашком наводи и *поучење* која је код Вука дата у групи црквенословенских посрбљених речи.

⁷ А. Белић, *op. cit.*, 245, 248.

- кађење:** И све мноштво народа бијаше на пољу и мољаше се Богу у вријеме *кађења* (127, 10)*. — И дим од *кађења* у молитвама светијех изиђе од руке анђелове пред Бога (582, 4).
- невјеровање:** И за обећање Божије не посумња се *невјеровањем* него ојача у вјери (399, 20).
- нешћење:** Које је само по ријечи премудрост самоволно изабране службе и понизности и *нешћења* тижела (510, 23).
- иошћење:** У труду и послу . . . у гладовању и жеђи, у многим *иошћењу* (473, 27).
- искушање:** Друго *искушање* не дође на вас осим човјечијег (440, 13).
- освећење:** Поста премудрост од Бога и правда и *освећење* и избављење (426, 30).
- ирерођење:** Спасе нас [Бог] бањом *ирерођења*, и обновљењем Духа светог (543, 5).
- иресџуиљење:** Бијасте мртви за *иресџуиљења* и гријехе своје (489, 1).
- иримљење:** Шта би било *иримљење*, осим живот из мртвијех? (413, 15).
- извршеџак:** За уредбу *извршеџка* времена, да се све састави у Христу што је на небесима и на земљи (488, 10).
- суџелесник:** Да незнабошци кроз јеванђеље постану сунашљедници и *суџелесници* и заједничари у обећању његовом у Христу Исусу (491, 6).
- бодило:** Ја сам Исус, којег ти гониш: тешко ти је противу *бодила* праћати се (296, 5). — Савле! за што ме гониш? Тешко ти је противу *бодила* праћати се (345, 14).
- иокривало:** Као што Мојсије меташе *иокривало* на лице своје (460, 13).

* Бројеви у загради означавају страну и стих Новог завета (од 1847. год.).

- мршћина*: Да је метне преда се славну цркву, која нема мане ни *мршћине*, или такога чега, него да буде света и без мане (496, 27).
- јунина*: [Црква] која је тијело његово, *јунина* онога који све испуњава у свему (489, 23). — Да ли испуните сваком *јунином* Божијом (492, 19). — Јер би воља очина да се уџ [Христа] усели сва *јунина* (507, 19). — Јер у њему (Христу) живи свака *јунина* Божанства тјелесно (509, 9).
- богиња*: Не ће [се] марити ни за цркву велике *богиње* Дијане (327, 27). — Град Ефес слави велику *богињу* Дијану (328, 35).
- заједничар*: Ако ли неке од грана одломише, и ти, који си дивља маслина, прицијепио си се на њих, и постао си *заједничар* у коријену и у масти од маслине (413, 17). — Који једу жртве нијесу ли *заједничари* олтара? (441, 18). — Као што сте *заједничари* у нашему страдању тако и у утјеси (456, 7). — Да незнабошци. . . постану сунашљедници и сутјелесници и *заједничари* у обећању његовом у Христу Исусу (491, 6). — Не бивајте дакле *заједничари* њихови [синова непокорности] (495, 7). — Постадоште *заједничари* у јеванђељу (499, 5). — *Заједничари* у *благодати* (532, 2). — *Заједничари* звања небескога (549, 1). — Постасмо *заједничари* Христу (550, 14). — *Заједничари* Духа светог (553, 4).
- бесрамносћ*: А позната су дјела тјелесна, која су прељубочинство. . . нечистота, *бесрамносћ* (485, 19). — Оставивши поштење, предадоше се *бесрамносћ* (493, 19).
- јослушносћ*: Уздајући се у твоју *јослушносћ* написах ти (545, 21).
- јразносћ*: Као што ходе и остали незнабошци у *јразносћ* ума својега (493, 17).
- јријравносћ*: И у *јријравносћ* имамо ссвету за сваку непокорност (470, 6).

- ѿуносѿ :** И од *ѿуносѿи* његове [Христове] ми сви узесмо благодат за благодаћу (210, 16).
- угодносѿ :** Одредивши нас напријед кроз Исуса Христа себи на посинаштво, по *угодносѿи* воље своје (488, 5). — Имамо благодат којом служимо за *угодносѿ* Богу (567, 28).
- цѿјелосѿ :** А у свему сам себе подаји за *углед* добријех дјела, у науци *цѿјелосѿи*, поштење (542, 7).
- грађансѿво :** Јеси ли ти Римљанин? . . . Ја сам за велику цијену име овога *грађансѿва* добио (337, 28).
- ројсѿво :** И одвешће се у *ројсѿво* (195, 24). — Не примите духа *ројсѿва* (406, 15). — Да ће се и сама твар опростити од *ројсѿва* распадљивости на слободу дјеце Божије (406, 21). Не дајте се опет у јарам *ројсѿва* ухватити (484, 1). — Ко у *ројсѿво* всди, биће у *ројсѿво* одведен (590, 10).
- чѿвуѿсѿво :** Моје живљење. . . у *Чѿвуѿсѿву* (477, 13). — И напредовах у *Чѿвуѿсѿву* (477, 14).
- ѿремношѿво :** Да *ѿремношѿво* силе буде од Бога а не од нас (461, 7).
- избавиѿељ :** [Мојсија] Бог за кнеза и *избавиѿеља* посла (291, 35). — Дсѿи ће од Сиона *избавиѿељ* (414, 26).
- ѿрародиѿељ :** [Богу] служим од *ѿрародиѿеља* чистом савјести (534, 3).
- ѿјесноѿа :** Покажите се као слуге Божије, у трпљењу многим, у невољама, у биједама, у *ѿјесноѿама* (464, 4).
- законодавац :** Један је *законодавац* и судија, који може спасти и погубити (360, 12).
- сунашљедница :** Тако и ви мужеве живите са својијем женама по разуму, и поштујте их као слабији женски суд, и као *сунашљеднице* благодати живота (366, 7).
- ѿосѿуѿ :** Јер који добро служе они добивају себи добар *ѿосѿуѿ* (528, 13).

- у г л е д :** Узмите . . . за *углед* страдања пророке (361, 10). — Бивајте *угледи* стаду (369, 3)⁸.
- с а в ј е с т њ :** По *савјесџи* (558, 9). — Не би више имали никакe *савјесџи* за гријехе (560, 2). — Очишћени у срцима од зле *савјесџи* (561, 22). — Јер се надамо да имате добру *савјесџи*, старајући се у свему добро да живимо (569, 18).
- з а к р њ а :** Јер нико не меће нове *закрџе* на стару хаљину; јер ће се *закрџа* одадријети од хаљине, и гора ће рупа бити (20, 16).

Затим имена припадника народа, становника неког места, земље: *Самарјанка* (217, 7), *Сирофиничанка* (98, 26), *Хананејка* (38, 22); *Ашшњанин* (322, 21), *Еламљанин* (276, 9), *Јерусалимљанин* (79, 5; 173, 4; 230, 25; 352, 17), *Киџранин* (304, 20), *Колошанин* (506 у наслову), *Коринћанин* (323, 8; 464, 11), *Крићанин* (276, 11; 541, 12), *Мићанин* (276, 9), *Назаретанин* (72, 71; 81, 24; 108, 47 и др.), *Ниневљанин* (166, 30), *Парћанин* (276, 9), *Самарјанин* (163, 33; 183, 16; 219, 39; 235, 48), *Сиријанин* (140, 27), *Солуњанин* (514 и 521 у наслову), *Филибљанин* (498 у наслову, 505, 15); *Галилејац* (72, 69; 122, 70; 172, 1 и др.), *Јудејац* (262, 14; 276, 14; 352, 19; 479, 13), *Киринац* (203, 26; 304, 20), *Сидонац* (307, 20), *Тирац* (307, 20). — У овој групи поменућемо и именицу *иродовац* (56, 16; 85, 6; 122, 13).

На крају додаћемо и неколико страних речи несловенског порекла (јеврејског, грчког, латинског): *аметџистџ* (605, 20), *вирил* (605, 20), *исој* (559, 19), *јакинџ* (605, 20), *јасџис* (577, 3; 605, 18), *јеванђелистџ* (493, 11; 539, 5), *јерџиџ* (543, 10), *крисџтал* (577, 6), *ливан* (599, 13), *миро* (117, 3; 599, 13), *џасха* (117, 1; 118, 12), *џорџифра* (596, 4; 598, 12), *саџифир* (605, 19), *сард* (577, 3; 605, 20), *сардонџкс* (605, 20), *смарagd* (577, 3; 605, 19), *џџџаз* (605, 20), *халкидон* (605, 19), *херувџм* (557, 5), *хрисолиџ* (605, 20), *хрисоџфрас* (605, 20), *џиметџ* (599, 13).

У свом предговору Вук помиње само оне речи из несловенских језика за које сматра да „читатељима (ваља) казати шта значе“. У овом смислу није морао да уводи и *аметџистџ*, *вирил*, *јакинџ*, *јасџис*, *саџифир*, *сард*, *сардонџкс*, *смарagd*, *џџџаз*, *халкидон*, *хрисолиџ*, *хрисоџфрас* јер се у тексту јасно види њихово значење — разне врсте драгог камења; али за све преостале речи, као *јеванђелистџ*, *јерџиџ*, *исој*, *крисџтал*, *ливан*,

⁸ И даље у овом значењу: 365, 21; 373, 6; 504, 17; 524, 9; 530, 12.

миро, њасха, њорфира, херувим, џимет, не може се рећи да би их разумео прост народ коме је овај превод и намењен.

Ако се упореде ове преостале речи, које Вук није поменуо ни у предговору нити их је унео у Рјечник, са претходним речима које је регистровао у предговору а није унео у Рјечник, добија се сличан резултат:

Иако сасвим слободно гради глаголске именице од свршених глагола када означавају резултат или свршени чин глаголске радње, ипак не уноси све у Рјечник вероватно зато што су ове формације ређе него глаголске именице од трајних глагола, па стога именице *освећење, ѡрерођење, ѡресѡуљење, ѡримљење* остају изван оквира Рјечника.

Избегава именице са суфиксом *-шељ* које су својствене црквенословенском језику, што је задесило и речи *избавишељ, ѡрародишељ* мада се оне у том облику могу и данас употребити.

Остале речи, без обзира што по својим суфиксима углавном припадају продуктивним категоријама у српском језику (и што неке од њих живе данас у нашем књижевном језику, као *кађење, неvjеровање, нешѡеђење, ѡшѡење, богиња, бесрамносѡ, ѡслушносѡ, ѡриѡравносѡ, ѡуносѡ, угодносѡ, ѡјелосѡ, грађансѡво, роисѡво, законодавац, углед, савјесѡ, закрѡа*) Вук, видимо, не уводи у Рјечник. Вероватно да их није чуо у народу, па се, према томе, и оне могу окарактерисати или као речи виших, просвећенијих кругова који се имали прилике да дођу у додир са црквенословенским и другим текстовима и да их одатле усвоје, или само као црквенословенске које нису дубље продрле ни у разговорни језик тадашњих културних слојева, што можемо претпоставити нпр. за *суѡјелесник, бодило, ѡремносѡво, сунашљедница*; могли бисмо овде издвојити реч *суѡјелесник* и уврстити је у групу Вукових посрбљених речи као што је то *сунашљедник*, према којој је Вук начинио *сунашљедница*.

Занимљиво је да се *углед* помиње у Рјечнику само у значењу „*der Augenschein, conspectus*: Изведи, брате, сестру на углед“.

Посебан случај представља именица *заједничар* која је несумњиво Вукова нова реч као што је то и придев *заједничан*, поменут у групи његових нових речи; али док је придев унео у Рјечник као сасвим обичну реч из народног говора, то није учинио са именицом за коју сигурно није нашао потврде.

То исто могли бисмо рећи и за именицу *извршеѡак* јер се, како наводи Рјечник Југославенске академије знаности и умјетности, јавља само у његовом преводу Новог завета. Али не само за *извршеѡак* него и за већ поменуту *суѡјелесник, мриѡѡина* (вероватно из руског), *ѡслушносѡ* (свакако омашком нема потврде из Новог завета, већ су на-

ведени каснији извори), *угодносћ*, *чиуићство* (ова реч није наведена ни у једном рјечнику, па ни у Рјечнику Југ. ак. знаности и умјетности), *иџемноштво* (према црквенословенском *примножество*), *сунашљедница*, *иосиуи*.

Иначе, за већину од ових речи које нису обухваћене ни предговором, ни Рјечником, има доста потврда које је регистровао Рјечник Југославенске академије знаности и умјетности, односно забележене су у ранијим речницима (Вранчићевом, Бјелостјенчевом, Белином, Јамбрешићевом, Стулићевом и другим) или у делима, углавном црквене, религиозне садржине, старих хрватских писаца. Такве су: *кађење* (у речницима од XVI в., код писаца од XVII в.), *невјеровање* (у речницима од XVIII в., код писаца од XVI в.), *искушање* (у речницима од XVIII в., код писаца од XVII в.), *иџерођење* (код писаца од XVI в.), *иџресџуиљење* (у речницима од XVII в., код писаца од XVI в.), *иџримљење* (у речницима од XVII в., код писаца такође од XVII в.), *богиња* (у речницима тек почетком XIX в., код писаца од XVII в.), *иџразносћ* (код писаца од XVI в.), *иџриравносћ* (у речницима од почетка XIX в., код писаца од XVI в.), *иџносћ* (у речницима од XVIII в., код писаца од XV в.), *чиџелосћ* (у речницима од почетка XIX в., код писаца од XVI в.), *грађанство* (у речницима од XVII в., код писаца од XVIII в.), *ројство* (у речницима од XVIII в.), *избавиџиљ* (у речницима од XVIII в., код писаца од XIII в.), *иџрародиџиљ* (у речницима од XIX в., код писаца већ од XIV в.), *иџјесноша* (код писаца од XIII в.), *савјесћ* (у овом облику код писаца од краја XVIII в.).

Затим, има и таквих речи које су у Рјечнику Југославенске академије засведочене само са по једним примером пре Вука: *неиџиђење* (XIX в.), *иџошћење* (XVI в.), *бодило* (XVI в.), *иџутина* (XVI в.), *бесрамносћ* (XVIII в.), *законодавац* (XIX в.), *углед* (XIX в.).

Вуку сигурно нису могли бити сви извори познати, а ако је за неки и знао, то му није било довољно да унесе у свој Рјечник као потврду за живу употребу неке речи.

Међутим, није јасно због чега није унео ни једну од ових именица ни у предговор Новог завета. Немогуће да је то само омашка, случајно изостављање. Можда се то може односити на речи *заједничар*, *изершеџиљ*, као његове нове, или на *суџјелестник*, *сунашљедница*, које би улазиле у групу посрбљених речи, али никако и на све преостале. Ако се претпостави да су му неки хрватски и други стари извори били познати, можда би се дошло до решења: ту није било утицаја црквенословенског, па, према томе, ове речи не би могле да се сврстају ни у

једну од оних двеју поменутих група, тј. ни међу преузете црквенословенске речи, ни међу црквенословенске посрбљене.

Што је најважније, Вук у овој групи нема ни једне једине речи са суфиксом *-ач* чију је продуктивност уочио и све именице које је сам саградио помоћу овог наставка унео у Рјечник.

Занимљиво је поменути да се и за неке речи које је Вук унео у Рјечник, а у предговору Новог завета обележио као своје нове, налази по која ранија потврда (па и по неколико) у Рјечнику Југославенске академије. То се може видети за *карач*, *ругач*, *сијач*, *незнабоштво*, *дјевојаштво*, *смјерност*, *свјетлост*, *покајање*, *поштење*, *послушање*, *пошрђење*, *признање*, *грабљив*, *преварљив*, *свадљив*.

С обзиром на продуктивност суфикса у поменутих речима, није чудно што се у Вуковом стварању нових речи нашло и оваквих које су већ постојале. То само потврђује Вуково мишљење „да се неке од њих можда и говоре“. А ове је касније и чуо, па их је зато и унео у Рјечник. С друге стране, можда приликом превођења, имајући словенски текст пред собом и одабирајући стално што погодније речи, није био сасвим сигуран да ли је која од ових речи њему већ била раније позната или је он спонтано саградио.

Према томе *гудач*, *измишљач*, *кушач*, *мјењач*, *прејирач*, *слушач*, *шајшач*, остале би као речи са првим поменом код Вука, а вероватно и *викач*, *вребач*, *шрубач*, *ушрђење*, *вршар*, *врашарица*, *зборница*, *зборнички*, *заједничан*, што ће последњи томови Академијиног Рјечника показати.

Међу осталим речима које је Вук сам начинио, а није објавио у свом Рјечнику, такође има неких за које би се, према поменутом историјском Рјечнику, могле наћи потврде пре Вука: *извршење*, *ојравање*, *осуђење*, *очишћење*, *познање*, *посвећење*, *посињење*, *похођење*; затим *избраник*, *освећеник*, *избављење*, *непослушање*, *обновљење*, *окамењење*, *оушћење*, *помазање*, *помирење*, *пригоштовљење*, *примирење*, *неродљив*, *ојадљив*, *расјадљив*, *пресјутница* које су засведочене само са по којим примером; најзад, *четвртиник*, *ћилимарски*, *прељубочинац*, *прељубочиница* (наведени каснији изврши, с напоменом да се „у тој књизи Вуквој ријеч. . . *прељубочинаца* не налази“; међутим ова се реч јавља два пута у преводу Новог завета: на страни 359. у 4. стиху и на страни 403. у 3. стиху), *прељубочинство*, *прељубоворни*, *људокрадица*, *посинаштво*, *дрвеност*, *госпољубивост*, *мрљивост*, *неиспљив*, *неиспљивљив*, *непоколебљив*, *непримирљив*, *поучљив*, *празноговорљив*, *нерасјадљив*, *расјадљивост*, *нерасјадљивост*, *пройадљивост*, *непройадљив*, које остају једино с потврдама из Вуковог Новог завета.

Што се страних речи тиче, до којих смо дошли ексцерпираним, у погледу одабирања за Рјечник народног језика, случај је исти као и са онима које су наведене у предговору: остају само у преводу Новог завета, а са њима и имена припадника страних народа или становника неког страног града или земље.

Олга Цвијић

Резюме

О НЕКОТОРЫХ СЛОВАХ В ПЕРЕВОДЕ НОВОГО ЗАВЕТА

Ольга Цвиич

Автор излагаєт результаты извлечения всех существительных из перевода Нового завета Вука Ст. Караджича и приводит слова, например *кађење*, *невјеровање*, *нешћење*, *пошћење* и др., не вошедшие ни в круг лексики словаря „Српски рјечник“ изд. 1852-го года, ни в предисловие упомянутого перевода.

На материале из исторического словаря („Рјечник Југославенске академије знаности и умјетности“) показано, когда которое из приведенных существительных употреблено впервые в сербских или хорватских текстах.